

REGÉLŐ.

Pesten csötörtökön martius 30^{káa} 1837.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csötörtökön. Félévi díjja helyben képekkel 5 ft. borítékalanul; postán 6 ft. pengőben. Budapestiek évnegyedenként is válthatnak példányt A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ELBESZÉLÉS.

Az utósó hűség.

Történeti novella. Németből.

A' fraknoi várban számos kőmives és napszámos dolgozott, 's ez utóbbiak közt egy erős csapatja a' török hadifoglyoknak amaz új mellék-épületeken, mellyekkel gr. Esterházy László 1648-ban az atyjától, Miklóstól, öröklött várat nagyobbítá. A' gróf jelenléte és személyes kormányzása kettőzteté a' dolgozók szorgalmát, 's jutalmazva és dicsérve örömet tölté az időt közttek.

Volt a' foglyok közt egy halavány kiaszott jancsár is, kinek férjfiás szép arcz-vonalait a' bú látszólag zavará-meg. Nagy égő szemei epedve merengtek-át kelet felé, 's midőn a' keleti kék hegyek szemlélésébe merülve elveté munka-eszközét, tárt karokkal esdek-lék a' távul kedves hon után, 's az őrkatonának parancs-kiáltása föl-riasztá merengéseiből: kialudt a' tüzes tekintet; mély bú húzóde-k végig ábrázatán, és kezét, mellyen nehéz láncz rengett, fohászkodva emelé a' munkára.

Társai mindnyájan könnyebben látszának szenvedni a' fogságot, mint ő, 's gyakran éneklének együtt vig dalokat.

Egyedül Huszain vala mindig szomorú 's elmerülve gondolataiba.

A' grófnak már sokszor szemébe tűnt a' deli természetű jancsár. Egykor, midőn a' porkoláb éppen nagyobb szorgalomra ösztözné az ábrándozót, jó szívének szelid hangján parancsolá: „vegýetek-le a' vasat e' Törökről!“ — Fej-csóválva engede ura szavának a' tömlöcz-tartó, 's annak parancsára elejébe lépett Huszain.

„Elviselhetőbbé akarom fogságodat tenni — mondá a' vár ura — ezentul nem fogsz olly keményen dolgozni: egyedül nekem szolgálsz, a' várban ide 's tova jární szabadságodban áll. — De nem ébreszt-ez téged nagyobb szabadság ohajtására!

Huszain a' gróf lábaihoz borula, 's megcsókolván köntöse sze-gélyét — „a' nagy profétára — mondá — 's az ő szent holdjára esküszöm! én hiven akarlak szolgálni, uram! 's hitszegőképen nem illanok tőled el!“

„S megtartá szavát: a' grófnak leghivebb szolgálja lön.” De arczának fiatal pirossága nem jött-vissza, 's vágyja e' fél szabadságban még inkább növekedett.

A' jancsár napról napra kedvesebb lön a' gróf előtt, minek igen örültek fogoly társai; mert titkon zendülést forraltak, miből egyedül Huszain hiányzott, bajnok karai és okossága náluk is nagy becsben állván. Huszainnak kellett volna kezökbe némi eszközöket adni, melyekkel éjenként békóikat szétbontanák, 's ha a' reggel munkára intené őket, reményök vala a' kapu-boltozat alatt függő fegyverek birtokába erőszakkal jutni, 's ekkép elszökni. Ez okból a' vár urának bizodalma Huszainhoz igen is kívánatos vala részökre. Beavaták a' szabadost tervökbe; de ő, a' legszenvedelmesh honvágyó, kárhoztatá azt, fölfedeze mindent ura előtt, egyszersmind kétszeres fölvigyázatra kérvén-meg őt.

Mire a' gróf — „én megkísértém — mondá — hűségedet: te már tizszer is merészelhetéd e' próbát — 's pedig szerencsével — tenni. Te elszökhettél volna; azonban hű maradtál hozzám, 's ezért érezd kegyelmemet te ritka ember! — Mint hallom, derék katona vagy, 's csak vérednek számos sebeidből elfolyta miatt fogattál-el. Fogolyfeleid vezérévé választának összeesküvésüknek, 's te társaid életét érettem kockára tetted, miért neked tisztelettel és jutalommal tartozom. Szólj, nevezd-meg szivednek minden kívánságát, 's becsületemre! kérelmed azonnal teljesítve van!”

„Kegyelem ama szegényeknek! — szólla Huszain — a' hon és szabadság utáni vágy vakítá-meg őket!”

„Kötelet érdemlénék!” — felele a' gróf, és szemeiből sugára mosolygott elő azon örömmek, melyet éreznek a' hatalmasok, kik szívesen bocsátják-meg, 's ott is kegyelmet osztogatnak, hol büntetniek kellene. — „De ez egyszer közben-járásodra tartsák-meg életöket, 's megmentőjeket benned tiszteljék. Mindazáltal Huszain! e' jutalom reád nézve csekély!”

Itt a' jancsár leomlott a' gróf elejébe, 's fájdalmasan monda: „ha figyelmeden 's e' kegyelmen felül találász még részemre jutalmat, ajándékozz-meg — szabadsággal. Van otthon feleségem, van egy pár kedves magzatom, van tiszteletre méltó atyám: talán az éhségnek 's minden nyomornak martalékai, koldulva járkák-be az országot; talán pusztán 's üresen áll kunyhónk. Ah! nagylelkű uram! engedj enyéimhez mennem!”

A' grófnak homlokán némi komor árnyéklát terüle-szét jeleníteni, milly nem örömet bocsátja-el a' megpróbált szolgát: azonban magát hamar összeszedvén megilletődve szólla: „menj tehát barátom! dolgozz és gazdálkodj tieidnek!”

„Soha sem felejtkezem-meg kegyelmedről! — szólla Huszain örömosolylyal — 's ha ismét fellobban a' háború lángja, és veled találkozom harczos társaim közepén, szorongásaidban paizs gyanánt saját testemmel foglak védeni. Allah oltalmazzon!”

Ekkor elereszté őt a' gróf, arannyal teli erszényt adván neki, 's uti levelet hazájának határaig. — Huszain elkezdé vándor-pályáját, és a' honvágy szárnyain elérte utazásának célját, övéit, kiknek körében legboldogabb napokat élt.

Évek mulának, 's elmúlt a' fegyver-szünet is. Ibrahím tömérdek serege beronta Pannonia virágzó síkjaira, mint [sokáig visszatartott viz-ár, mely töltést szakasztva özönli-el a' vidéket.

Huszain is a' hadban volt, — 1652-ben Nagy-Vezekénynél volt az ütközet. A' császári sereg és török had között több óráig függőben folyt a' harcz, de rontva mind a' két részt. Egyszerre megpillant Huszain egy vitézt fekete panczéban, sisakba fődött arczezel, ki fegyverével, mint halál-kaszával, halomra aprítá a' Törököket. „Ama fekete vitézt meg kell kapnom” — kiálta Huszain elkeseredve; mert már kétszer lőtt mellvasára, 's a' golyók siker nélkül pattantak-vissza. A' lövész már kísértetbe jött a' fekete vitézt sérthetlennel tartani. Még egyszer tölti-meg iszonyú puskáját, 's a' mén nyaka és a' lovagnak gyomra közé irányoz vele Egy durranás! és a' vitéz — lebukott lováról. Futásnak erednek katonái; vadul horkan-meg a' mén, és neki iramodik, lovagát, ki sarkantyújával a' kengyel-szíz közé keveredék, hegyen völgyön keresztül hurczolván; Huszain utána. Végre összerogyik az állat, 's az üldöző utóléré az elragadottat, ki szabályját dermedve tartá két kézzel, mintha még egyszer szembe szállni törekednék.

Nagy erővel csavarja-ki kezéből Huszain a' buzogányt, 's egy ütésre összezuzza a' vitéznek sisakját. Fölpattan a' vért, 's szörnyűség! a' halvány arcban egykori urára 's jóltevőjére ismer.

Vállain emelé őt ki a' szorosságból; de a' fiatal hős Esterházy László végsőt lehelt — 's a' háladatos ellenség jajgatva hullott a' kedves holt fölé.

Ismét 'kelle a' Törököknek mozdulniok, 's egy Schiurbaschi (kapitán) kiált az elesett gróffal foglalatostkodó Huszainra: „tovább! most nincs idő fosztogatni!”

Egy nevető tekintet volt Huszain felelete, 's midőn feléje közelített egy csapatja Esterházy katonáinak — „én — kiálta Huszain — én ölém-meg urakat! csak golyót belém; én jóltevőmet öltem-meg!” — 's most egyetemes lövés a' jancsárt kedves zsákmánya fölé teríté.

A' 26 éves grófnak sisakja és panczéja — amaz a' buzogány-ütéstől erősen megtörve, emez pedig gyomor fölött a' golyó által keresztül furva — a' fraknoi fegyvertárban függ, 's mellette a' jancsárnak fegyvere és azon buzogány, melly a' hősnek életét vevé.

Tetemet a' családi sirboltba, Kismartonba vivék a' Ferencz rendi szerzetesekhez.

Ezen egész jelenet egy nagy ezüst táblán, (melly a' fraknoi kincstárban mutattatik) jeles becsű munkában látható, valamint a' grófnak képe is életnagyságában, a' vár második emeletében, következő fölirattal:

Illustrissimus Dom. Ladislaus Esterházy de Galantha, perpetuus de Fraknó, Eques auratus, Comits. Soproniensis suprem. Comes, sacr. Caesareo- Regiaeque Majestatis Consiliarius Camer. ac Praesid. Papens. suprms Capitaneus, occisus a Turcis in proelio ad Nagy Vezekény MDCLII. aetatis suae 26.

ZSENGEY BÁLINT.

ELETTÖRTÉNET.

Ötödik Károly császár végnapjai.

(Angolból Robertson után. P.L.)

Károly elhatározá magában országait fíjának a' dolog fontosságához illő szertartással általadni; és korlátlan hatalmának ezen utósó tettét olly pompával vinni véghez, hogy nemcsak alattvalóinak, hanem utódjának lelkében is kitörülhetlen benyomást hagyjon. — Ezen célból haza hivta Angliából Filepet, kit hitésének komoly természete (melly azon bújában, hogy maradéka nincs, naponként nevedett) igen szerencsétlenné tett; és az Angolok féltékenysége semmi reményt sem nyujta neki, hogy azoknak kormányát valaha kezei közé vehesse. — Összehíván tehát a' német-alföldi 's brüsseli Rendeke 1555-iki oct. 25-kén Károly, bele ült utózá királyi székebe, mellynek egyik felől fíja, másik felől pedig testvére a' magyar királyné, 's német-alföldi igazgatóné ült: háta megett a' spanyol Nagyok 's birodalmi herezegek fényes kísérete állott. Most a' gyűlés elnöke, a' császár parancsolatjárá, a' Rendeke ezen rendkívüli öszvehívatásának célját kevés szóval előadta. — Ezután Károly kinyilatkoztatá lemondását a' kormányshékről, mellynél fogva minden német alföldi birtokát, minden törvénykiszolgáltatást, minden méltóságot, 's tekintet fíjának általadott; feloldván alattvalóit az ő neki tett hűségi-eskü alól, mellynek Filepre, mint törvényes örökösére, általtetését kérte tőlek, 's egyszersmind azt, hogy a' melly hűséggel neki olly sok esztendőre terjedt uralkodása alatt szolgáltak, szolgálnának hasonlóval fíjának is. — Ezután

felkelt Károly helyéről, 's az oraniai herczeg vállaira támaszkodván, mivel különben nem vala képes megállani, a' gyülekezet felé fordult, és egy a' kezében tartott papirosról, hogy az által segítsen emlékező tehetségén, előszámlálta nagy méltósággal, de minden kérdés nélkül mind azon nagy dolgokat, melyeket uralkodásának eleje óta kezdett, 's végre hajtott. Nem hallgatta-el, hogy 17 esztendőös korától fogva minden gondját 's figyelmét a' közdolgoknak szentelte; legkisebbet sem fordítván abból tulajdon nyugalomára, 's igen keveset magános gyönyörűségeire is; hogy béke vagy had idején 9 izben járta-be német országot, a' spanyolt 6-szor, a' francziát 4-szer, az olaszt 7-szer, a' német alföldi tartományokat 10-szer, Angliát 2-szer, Afrikát gyakran, és hogy 11 tengeri utat tett: hogy, míg egészsége engedte, kötelességeit teljesíté, 's míg testének ereje megvolt olly szélesen kiterjedő birtokok igazgatására, soha sem került a' munkát, soha sem zugolódott a' közbe jött fáradtságok ellen: de hogy most, betegeskedése, és erejétől egy gyógyíthatlan nyavala dühössége miatt megfosztatása 's nevedkedő gyengélkedése intik őt a' lelépésre; — továbbá, hogy soha sem volt olly uralkodni vágyó, hogy a' királyi pálczát tehetetlen kezében, mely már nem alkalmas többé alattvalóinak oltalmára 's azoknak boldogítására, még tovább is megakarná tartani: — hogy egy a' betegeskedés miatt elgyengült 's csak alig félig élő uralkodó helyett ad nekik egy élete tavaszában levő 's az uralkodás titkaiba bevezetett királyt, ki ifjúsága élénkségével az érettebb kornak figyelmét 's belátását egyesíti: hogy, ha illy hosszú uralkodás folyta alatt valami szembetűnő hibát ejtett, vagy ha némelly fáradságos munkák terhe alatt nem fordítván azokra a' megkívántató figyelmet, némellyeket elmellőzött, vagy méltatlansággal illetett volna alattvalói közül, most bocsánatjokért esedezik: — hogy ő maga részéről mindig háladatos érzéssel fog emlékezni hűségök 's ragaszkodásukról, és annak emlékezetét magával fogja vinni elvonulása helyére, mint legédesebb vigasztalást, és számtalan munkájának legjobb jutalmát; hogy az ur Istenhez intézendő utósó könyörgésében idvességökért fog imádkozni. *(Vége következik.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Időjárati. — Váratlan téli napok borongnak Esztergom vidékén. Marcius eleje kedvező volt tavaszunk elvetésére; némelly plántáink csiráznak is már, 's im 22-kén hó! sűrű tömött, csaknem térdig érő hó lepi környékünket. 23-kán naphosszat olly fuvatag dühöngött, milyen még őszfürteket sem szaggatott. Erre kemény fagy köszöntött-be, mely nagypénteken is egyiránt tart. — Idei telünk színt' illy zivatarral tette első üdvözlését minden szentek körül. Az egészségre még eddig nincsen káros befolyása ezen hirtelen levegői változásnak, minthogy betegeink száma csekély.

MUZSLAI.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Husvétí innepeink feketék is, fehérek is voltak. — A' nagy esőtörtöki kemény fagy a' délfelé következett meleg napsugarak által sárrá, vált, mit a' házfedelekről csepegő hóvíz még inkább nevelt. E' rögtön támadt lágy idő folyvást tartott, 's olly mocskos időnk lön, hogy a' feltámadási ajtatosságok csupán csak a' templomokban tartathattak. Husvét vasárnapján majd egész napon ömlött a' zápor eső, melly a' mult szerdán 's esőtörtök reggelén hullott havat mind a' városban mind a' budai hegyeken csaknem egészen felolvasztá. E' hó olly mély volt, millyet egész télen nem láttunk. A' fagy pedig nagy esőtörtök reggelén olly kemény, mint iegnagyobb télen. — Husvét vasárnapján estve felé azonban ismét kemény északi szél támadott, melly ismét fagyot 's még más nap dél előtt is sűrűn hullott havat hozza magával. Dél felé kiderült, 's a' nap igen melegen sütött estig.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET 'S TUDOMÁNY.

Jelen évi hideg. — Az idei tél alkalmával a' hidegség leginkább Európa déli részeiben uralkodott. Különös volt t. i. január első napjai közben Lissabonban három hüvelknyi magosságra eső havat tapasztalni, melly jelenet 15 év alatt alig mutatja magát egy ízben. Ugyan azon időben Madridban rendkívüli hideg (— 9° R.) uralkodott, mellynek az érzékeny Spanyolokra majd nem türhetlen hatása lévén, Manzanares folyó partjain több mosóné meg is fagyott.

Fehér betűk elsősege. — Figyelemre méltó azon jelenség, hogy ha ugyanazon 's egyforma nagyságú betűk két táblára, és pedig egy feketére fehérek, egy másik fehérre feketék iratnak, a' fehér betűk mindenkor nagyobbaknak tetszenek, 's nagyobb távolságban is könnyebben olvashatók, mint a' feketék. Minden nagyobb felírásokat tehát, kivált ha azokat nagyobb távolságban kell olvasni, célirányosabb volna fehér betűkkel fekete alapra írni.

Nátha-hurut. — A' most nálunk is nagyobb kiterjedésben ostorozó náthahurutnak (Grippe) nevezete éppen nem új. Grippe t. i. egy régi francia szó, melly különös hajlandóságot valami iránt és szeszélyt jelent; 's már az 1743-ban uralkodó epidemiai hurut nevezésére használtatott, melly rögtöni megjelenése 's elterjedése, nem különben a' többi jelenetekkel 's tartósságával egyenetlen viszonyban álló rendkívüli főfájás, 's lankadság által különbözik a' többi betegséektől. Azon időben olasz országból francz és angol honba terjedett, 's itt általánosan influenzának nevezetett. Állítják a' történetírók 's orvosok, hogy ezen betegség már urunk születése előtt 412 esztendővel ismertetett, 's azóta mint járvány-kór 30 ízben (többnyire napkeletről terjedvén Európa többi része felé) ostorozá az emberiséget. Különösen a' mult században gyakrabban, t. i. 1709. 1729. 1732. 1742. 1775. 's 1781. esztendőben jelent-meg.

Jelenleg Parisban annyira elhatalmazott, hogy legtöbb hivatalbeli szobában a' tisztviselők felényi száma sem találhatik; számos országgyűlési követ a' szobát őrzi, 's az iskolák, a' tanítványoknak nagy számmal elmaradásuk miatt, többnyire bezártak.

KÜLÖNFÉLE.

Kutyahűség. — Nagy Llewellyn walesi hercegnek volt egy igen kedves Gellert nevű kutya, a' farkasoknak rettentője, és urának öröme. — Midőn Llewellyn később egy szép fiatal feleséget vett-el, ez által, mint gondolhatni, sokat vesztett a' kutya kedvességéből: de ez még is ugyanazon ragaszkodással 's hűséggel viseltetett ura iránt, mint annak előtte. Llewellyn legforróbb ohajtása meghallgattatott, 's egy szép fiú koronázta házassági szerencsését. Most mindenütt követni kellett a' csecsemőnek a' magát szerfelett hódognak érző atyát; a' kisdéd bölcsőjének mindig ágya mellé kellett helyeztetni. Egyszer azonban történt, hogy a' hercegné, betegsége miatt, férjét a' kietlen hegyek közt tartandó vadászatra nem követhette; de fijának, ki egy dajka által ápoltatott, mind e' mellett sem lehetett atyjától elmaradni. — Az éjt egy rosz kunyhóban töltötték, 's más nap a' vadászatra menő Llewellyn szeretett fiját dajkájára és a' hű Gellért vigyázatára bízta, az ország-nak békés lábon állásában semmi veszélyt nem gyanítván. — A' dajka a' hasonló bátorságban lététől megvakittatva, használta szabadságát nem messze lakó kedvesének meglátogatására, 's csak a' kutya tartotta magát szorosan és hiven kötelességéhez. Ez által a' fiúnak szabadítója lett; mert egy farkas a' ház magánosságát észrehevén, elöcsuszott, 's már az alvó gyermeket bizonyos martalék gyanánt tekinté, midőn Gellért előugrott, 's hosszas harez után maga veszedelmesen megsebesedve legyőzött ellenségét megölte. Vértől ázottan nyult-e a' bölcső mellett, majd a' gyermek gyenge kezeit, majd tulajdon sebeit nyalogatván. — E' pillanatban tér Llewellyn vadász dárdával fegyverkezve vissza, és a' kunyhóba lépven megdöbbenve látja a' szobát és fiját vérrel bemocskolva, 's a' kutyát fíja bölcsőjére hajolva. — Ijedtség 's harag miatt magán kívül ezt tartotta fíja gyilkosának, 's neki dühödve bele döfte horgas végű dárdáját a' hű állatnak melljébe. — Szemeit panaszkodva urára vetvén, 's farkát alázatosan meg-megcsóválván mult-ki szivrepesztő ordítással a' szegény állat. — 's alig hangzott-el utósó nyögése, midőn Llewellyn a' megölt farkast elnyulva, fiját pedig nyájasan mosolygva pillantá-meg. — Mint a' rege tartja, azóta éjjel nappal szüntelen üldözte a' herceget hű Gellértjének fájdalmas hörgése.

P. L.

Yussuf bonai bey kegyetlensége. Ezen fő Arab, kirül a' hírlapok kevéssel ezelőtt mint valamely kalandor jeles vitézről tettek említést, kegyetlen tettei által ön maga cáfolja-meg a' kedvező hiradások alaptalanságát. Egy algieri hiteles levél t. i. a' bey egyéb borzasztó tetteinek leírásán kívül következő esetről is tesz említést. Első kormányzása idejében Yussuf igen félt Achmet bey kémeitől, 's azért véleménye szerint egy csalhatlan eszközt gondola-ki, melly által azokat tartománya beutazásátnál elidegeníthesse. Egy szegény benszülött érkezék t. i. hozzá egy napon, hogy tőle valamely kegyelmet kérjen. Ez a' közönséges szokás szerint papucsait az ajtó előtt hagyá, 's az alatt, míg kérelmét ura elébe terjesztené, Yussuf tisztjei, fejedelmők előleges parancsa következtében, a' szegény Arabnak papucsába a' constantinei beytől egy színdet írást dugának. Midőn ez megtörtént volna, Yussuf azonnal kémiéssel vádolá az escedezőt, 's őt megvizsgáltatá; és miután a' papucsban talált levél csalhatlan bizonyoságnak tekintetett volna, a' kegyetlen bey ártatlan alattvalóját kivégezteté. Erre a' jelenlevő Franeziákhoz fordult, és szelid tekintettel így szólla hozzájuk: — „a' levél ugyan hamis, de a'

végrehajtott büntetés célirányos volt, 's Tunishan gyakran előforduló: úgy vélem, ha a' bűnösöknek értésére jutand, hogy az ártatlanokkal így bánok, bizonyosan magukra nézve még nagyobb büntetést fognak várni, 's nem merészlendenek, mint kémek, birtokomba lépni!'

EMLÉKMONDÁS.

É l e t - s z a b á l y.

Mikor a' sors mostoha hozzád,

Barátom! erős lelkű légy:

Viszont, ha boldog napokat ad,

Örömednek bölcsen célt tegy.

Légy bár szünet nélkül szomorú,

Vagy nektar mellett fejedet

Gyakran ékesitse koszorú

El nem kerülhet'd végedet.

KIS JÁNOS.

Felhevülés. — A' legnemesebb lelkekben is vannak felhevülések, 's pillanatokig a' legjobb ember is igazságtalan, főként ingerlett állapotban, 's ha az indulat, mely vezérli, nemes.

B. JÓSIKA MIKLÓS után S. Karolina.

A' hiú kérkedés húrhang, mely belső ürességre mutat.

CSERNYÁNSZKY.

Gnomák. Mindenki nyeri a' természettől azon észet, melyet birnia kell. A' nevelés ezt ugyan kifejtheti, de nem bővítheti. KLEIST után —

A' férjfit még akkor is fölemeli az öntudat, midőn setét hálátlanság farságainak bére, 's egy félre nem ismerhető mosoly deríti-föl a' félre ismertnek arcját.

Z. LEOPOLDINA.

Betűrejtvény.

É-vel vehetjük csak hasznát

Sok szükséges eszköznek

B-vel belsejünk tulajdonát

Mondjuk test fő részének.

Cz-vel a' vadász vigyázza,

Rosz kedvű, ha elhibázza,

D-vel napot ketté osztja,

Ny-nél kiki megfoghatja:

Sz-el, ha nagy, nem kedvezel

T-vel unalmas évnegyed.

BERETKA JÓZSEF.

Előbbi rejtvény: példa.

Figyelmeztetés. A' nemzeti öltözetek 2-ik képe e' hónap végéig el nem készült ugyan, de munkában van, 's azzal t. olvasóinknak nem sokára fogunk szolgálni.

Kérelem. A' fertály esztendőre előfizetők ne terhellessenek a' következő évnegyedre megújítani az előfizetést.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiaczon alula' Duna partján, 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.